

קמט באר הגולה

פ"ט ש"ה ברת"פ
והחמ"ס

הלכות שבת סימן שכא

(מ) *לפרך לחם לפני התרנגולים, (מא) והואיל ויבקר נטמן אין לחש, דאין טומן אחר טומן (הגהות מיימוני פכ"א ומדכ"ו ר"ן ע' כלל גדול וסמ"ג). (מב) וכל זה לא מירי אלא בחותם ומניח, אבל אם (טו) (מג) לאכלו מיד, (מד) הכל (מה) שרי, *מירי דתרי אבנר לאכל מיד דשרי (תשובת הרשב"א הור"ן פ' כלל גדול) בדלעיל סימן שיט: יג *אסור לרדות חלות (מו) דבש מהפנרת (פרוש, ה"קן שנהב"רים עושים בו תב"ש) מ"פני (מז) שדומה לתולש: הנה ונזקא אם דברקין בפנרת (המניח פכ"א),

באר היטב

וכנה סתם לעשות מורע"ה. דהנהו שחיתבין בענין דק"דק, ועכ"פ אסור לעשות עד אחר יציאת הכ"ה, דבצי סמוך לשענה ממש, כמ"ש סימן שיט, אחרונים:

באר הלכה

ללעסו פה שרי. ולענין דשרי אין דכריי טכרית⁶⁶, דעקט לפני קנים משום ארמא דמלתא שהם אנים וכולין לאכל אם לא יחתכו דק"דק, אבל לעולם דבר שהוא משום גדולי קרקע ששך בו טחנה בכל גווי, וכן נראה מדברי הג"א בבאורו שכתב מקור לדברי הרשב"א דלא לתר שרי מהא דאיתא: אין מרסקין לא את השחת ולא את החרובין לפני הבחמה משום מכתב באכלא, משכס דאי לא הכי שרי, ונזקו משום דכריי בלאכלו לא לתר, על"כן לא ששך בו לאסור משום טחנה כמו דאסור לענין רסוק חריבין, ודרי הספרא מירי שם דהפנרת יכולה לאכל פה, דאי לא הכי היה שריי אכלא ושרי, ואפילו הכי היה ששך בו טחנה אם היה מסקנו לאסור וכן, ועל דבר דהסב"א לא כמו שכתבנו, ועי' דאפילו לדינא הסב"א אכרסם שפתי לחרף לפני מי שישכיל ללעסו פה, הנה ונזקא בגרורות וחובין שאין לו ערך לחרף, אבל מה שחובבין וק דקדוק, שקורין מור"ע וכוונתו, ביצין ונזקא באותה סעודה גם לדידה [סמ"ג]: * לפרך לחם, ואפילו בסכין מחר, אם לא בכלי המיוחד לטחנה, כגון לבחש מזה המכשיר אסור⁶⁷ כמו גביה על ר"י-אייטין וכו', וכתב בספר הוספת ירושלמי דאפילו לתן מים עם הלחם בסכין שרי, וכלכד שלא יגבילם עם המים, עין שם: * מירי דתרה אבנר, ולכאורה הלא בביר לא תפידו כי אם ביד ולא בכלי, דאז תשיב בורר בכל גווי, ואם כן היה לנו לאסור דענינו כשמתחם בכלי, כי אם בבפרך ביה ועין דריב"ש סימן קפד ששפ"ד שם בסכין פנה, אבל מכל דברי הפוסקים משמע דענינו אפילו כשמתחם בסכין שרי, והשם כתב הפרי-מדרים, דכמו בביר, דרך אכילה הוא לשבור בידו לאכל לא לתר, הכי נמי דענינו דרך אכילה הוא אפילו כשמתחם בסכין לאכל לא לתר, ודרך אכילה הוא בסכין, אם לא כשמתחם בכלי המיוחד לטחנה, כמו לגרד גביה על ר"י-אייטין⁶⁸ וכלי צא כזה נאך ששפ"קקים כזה משום דאינו גדולי קרקע, דאז דמי לנפה ויבכר דששך שם בורר אפילו בלא לתר, ויש לעין אם חותם הבצלים והענין דק"דק בסכין גדול המיוחד לזה [שקורין בלשוננו הא"ק מעסע"ר]⁶⁹, אולי על-פ"ל פנים דומה לקטן ומתחמי דאינו מיוחד פ"ל-פ"ל כמו נפה ויבכר, ואפילו הכי אסור רבנן לכתחלה כיון דמיתר קצת לברירה, וכל"ל בריש סימן שיט, עין שם, ואפשר דהוא הדין בענינו:

כשחיתכו בסכין, אבל כשחיתכו בכלי המיוחד לכה נראה דאסור בכל גוויא כשחיתכו דק"דק, דגם בביר גופא אם בכלי המיוחד לברירה, בכל גוויא ח"ב, ובדלעיל בשר"ט. ולפי זה מסבירא דיש לזהר בזה שנוהגין לחתך בצלים דק"דק עם דג מלוח וכו' וכו', שלא יחתכו בכלי [שקורין הא"ק מעסע"ר]⁷⁰, דאפשר דחשיב בכלי המיוחד, וק בסכין בעלמא, וגם פלאו הכי אסור משום עבדא דחל, וכל"ל בסעיף י. המפרך חתיכת עץ שנקרב ועושה משוה ופולג"ע"ר⁷¹, וכן המפרך צורו עפר, ח"ב משום טחנה⁷² [שבת ע"ד]; וכן הו"מ ע"זים לנהוג בנכר שש"ה⁷³ או השך לשון של מכתב⁷⁴ [שקורין פייל"י]⁷⁵ בלשון אשכנזי ח"ב מש"ש שפ"ל-ש"ה. והמתחם (ז) ע"זים דק ועושה אותן קטנים⁷⁶, אם דקדק מהן כדי לכשל כגוונת מביצה ח"ב [רמב"ם ו"א בסיומן שיר]. ואם הוא חותם לחתיכות גדולות והוא מקפיד על המדה לחתכה בבנה בזה המקום, דדרך שנוהגין חוטבי ע"זים, ח"ב משום מלאכת מתחם⁷⁷, כמבאר ברמב"ם פ"ק יא מהלכות שבת: יג (מו) דבש מהפנרת. הנהו אפילו לא ירצה לברר הדבש מן השענה, (נל) דנהו בכלל מפרק, אלא יקח החלות עצמם מן הפנרת: (מז) שדומה לתולש. פי מקום גדול הדבש הוא בפנרת, וחשבוהו

שער הענין

וש"א: (מד) בתי"וסף: (מה) ר"ן: (מו) ספ"מ-משנה בשם הרשב"א: (מז) מגדאברתם בשם שלטי-גבורים: (מח) משה'יהודה וכו' וכו' וכו': (מט) מגד אברתם: (נ) ורצה לומר, להקציר האש, וגם זה חיוכא משום טומן לבר וכו' וכו' בשינוי מקפיד על המדה, דאי לא הכי יחשב הרמב"ם דח"ב גם משום מתחם, דאמר שם בגמרא, וכו' וכו' בריש"י ובפרוש המשנה שלו, אלא דהרמב"ם משמינו דבר חדש, דיש חלוק בין נוסר למתחם בענין שש"ה, דבנוסר אפילו פ"ל שהוא חשוד, מה שאין כן במתחם שהוא כדי לבשל, צריך שהיה כדי לבשל פה אזה דבר, כמו לענין הוצאה, ויכנס שפתי המגיד משנה. אחר-כך מצאתי ענין של דברים בנשמת-אדם: (נל) משנה דיש פרק חבית, עין שם בפרוש רש"י:

תרגום: 1 קופין, 2 אבקה, 3 לשוף בפצירה, 4 מקשה.

הַלְבוֹת שַׁבַּת סִימָן שְׂכָא

לְלוּשׁ (ג) *אֵין מְבַלְלִין (פרוש), (נא) נְתִינָה מֵיִם בְּקִמָּה נִקְרָא גְבוּל) קִמְחָה-קָלִי הַרְבֵּה, (גב) *שָׂמָא יָבוֹא לְלוּשׁ (גב) קִמָּח (יז) שְׁאִינוּ קָלִי, וּמִתָּר לְגַבֵּל אֶת הַקָּלִי (נד) מַעֲט מַעֲט. ⁷אָבֵל תְּבוּאָה שְׁלֹא הֵבִיִּיָּה

צ' ש"כ קנ"ה ב'תא
ו'רבי יוסי ב'רבי
ה'תת, ה'ר"ף ו'רא"ש
ו'תמ"ם ב'תק"כ כ'
ק' ש"ס ב'תמ"ב לפי
ה'תת

פֶּאָר הֵיטב

(טו) נתלשו. משמע דבתלוישין לא פעי רסוק, אָבֿל בַּבֿנֿא ר"פ כ"ב איתא דבְּעִי רסוק קמ"ש סימן שכ ס"ב בְּתִימִים וְעֲנִיבִים, רעמ"א. ונע' בָּס' אֵלֶּיהָ רבָּה בְּמָה שֶׁמִּפְּקִי בְּהָ: (י') שְׁאִינוּ קָלִי. וְהָה אֶפְלוּ מַעֲט־מַעֲט אֶסְדֵּר:

מִשְׁנָה בְּרִיּוּרָה

תבכים פמחבר⁷⁰): (מח) אם תִּלְשׁוּ. הִנֵּנוּ, (נג) שֶׁחֲלוֹת נִחְלֶשׁוּ מִקֻּמָּם חֲבִירָן בַּפִּנְתָּ וּמִנְחִין בָּךְ בַּתּוֹכָה, וְלֹא שָׁךְ חוּ עֲלֵיהֶן שֶׁם מִחֵבֵר. עֲלֵיכֶן יָכוֹל לִדְוֹתָן מִהַכְנֶרֶת כְּדִי לֵאמֹל הִדְבֵּשׁ הִדְבִּיק עַל־גִּבֵּם מִסְבִּיב, (נד) אֲבָל מִכָּל מְקוֹם אֲסוּר לְרַסְקָן וּלְהוֹצִיא הִדְבֵּשׁ מִן הַשְּׂעִירָה, וְזֶהוּ בְּכָל מְקוֹר⁷¹ וְדָמִי לְמִצֵּי הַתְּבוּאָה מִקִּשְׁיָהּ, וְאִפְלוּ יֵצֵא הִדְבֵּשׁ מֵעֵצָמוּ אֲסוּר עַד לַעֲרֹב, (נז) הַנֶּהָר שֶׁמֶא יִרְסַק בְּנִידִים: (מט) שֶׁנֶּתְרַסְקוּ מִבְּעוֹד יוֹם. הִנֵּנוּ שֶׁרַסְקָן לִסְחָלוֹת וְעִזִּין הֵם מִחֲבָרִים בְּהַפְנֵתָם, אֵלֹא שֶׁהִדְבֵּשׁ זָב מֵהֶם בְּשִׁבְתָּ עַל־יְדֵי רִסְקָן, מִמֶּה לָקַח זֶה הִדְבֵּשׁ הַזֶּה, דָּהוּ אֵין שִׁיךְ לִסְפִּנְתָּ, (ס) אֲבָל אֲסוּר לִדְרוֹת הַסִּחָלוֹת גּוֹפֵא בֵּין שְׁעָרֵין מִחֲבָרִים הֵם בַּפְּנֵתָ: **יֵד (ג) אֵין מִגְבִּילֵין.** הִנֵּה קָדָם שֶׁנִּבְּאוּ לְכָאֵר דְּבָרֵי הַשְּׁלִמְתָּ עֲרוּרָה וְכָאֵר קָצֵה עֵינֵין לִישָׁה: לִישָׁה הִיא אַחַת מִלִּט אֲבוֹת מְלֹאכּוֹת⁷². וְאֵינוּ דוֹקָא עַל־יְדֵי מִים, דְּהוּא הִדִּין בִּרְבִּישׁ⁷³ וְשִׁמּוֹן־אֲמֵר וְכָל מִינֵי מִשְׁחָה⁷⁴ שֶׁנִּלְוֹשׁ וְנִדְבֵק עַל־יָדֵים⁷⁵, הִנֵּה בַּעֲנֵין לִישָׁה תִּנְיָא (ט) בְּבִרְיָתָ בְּנִמְרָא, דָּאֵם אֲחֵד נוֹתֵן קִמְחָ וְאֲחֵד נוֹתֵן מִים, הַאֲחֵרֵין חֵיב, דְּבָרֵי רַבִּי, וְרַבִּי יוֹסִי בִּי"ר הִוָּהֵב אֱלֵמֶר אֵינוּ חֵיב עַד שֶׁיִּגְבִּיל⁷⁶, וּפְסִקוּ (יז) רַב הַפּוֹסְקִים כְּרַבִּי יוֹסִי בִּי"ר הִוָּהֵב, אֵין דַּעַת בַּעַל הַתְּרוּמוֹת (יח) וְסִיעֵתוֹ לִפְסֵק כְּרַבִּי, דְּעַל־יְדֵי נְתִינָת מִים נִקְרָא גְבוּלוֹ⁷⁷, וְכָל זֶה בְּקִמְחָ אוֹ עֶשֶׂר וְטִיט וְחֹל הַדֵּק דְּהוּא בַר גְּבוּלוֹ⁷⁸ וְכָל פִּיזָא בְּכֵן, אֲבָל בְּדָבָר דְּהוּא לֹא בַר גְּבוּל, כְּגוֹן אֶפֶר וְחֹל הַסֵּם, דַּעַת הַרְמְבָ"ם (טט) וְסִיעֵתוֹ דָּאֵף אֵם פִּפְלֵי פִּטְוִי מִחֲשָׁא וְנֵק אֲסוּרָא אֵיכָא⁷⁹, (ס) וְדַעַת הַרְבֵּה רֵאשׁוּנִים לְהַפְּרֵן. דְּבָדְבָר דְּלֹא בַר גְּבוּל, אֵף לְרַבִּי יוֹסִי בִּי"ר הִוָּהֵב לֹא כְּעִי גְבוּל, וְיִשְׁמַעְיָן בּוֹ מִים חֵיב דְּהוּוּ גְבוּלוֹ⁸⁰, וְעַתָּה נִבְּאוּ לְכָאֵר דְּבָרֵי הַשְּׁלִמְתָּ עֲרוּרָה: **(נא) נְתִינָת מִים.** הֵיאִי לִשְׁנָא לֹא דוֹקָא, (סא) דְּהִתְחַבֵּר אֲרִי פִּה בְּלִישָׁה גְמִירָה, שְׁנִיתֵין הַמִּים וּמִגְבִּיל: **(נב) שִׁמּוֹן יָבוּא.** כָּל זֶה הַסִּיעִף הוּא לְשׁוֹן הַרְמְבָ"ם, וְסִבִּירָא לֵה דְקִמְחָ קִלְי לֹא בַר גְּבוּל הוּא, וְדָבָר דְּלֹא בַר גְּבוּל אֵינוּ חֵיב אֵף כִּשְׁגָבִיל, וְאֵינוּ אֲסוּר אֵלֹא מִדְּבַבְנָן שִׁמּוֹן יָבוּא לְלִישׁ קִמְחָ שְׁאֵינוּ קִלְי, וְלִפְסִיכָה הַתִּירוֹ עַל־יְדֵי שְׁנֵי דְמַעַט־מַעַט. וְאִפְלוּ לִשְׁאֹר פּוֹסְקִים (סב) דְּסִבִּירָא לְהוּ דְקִמְחָ קִלְי בַר גְּבוּל הוּא⁸¹ וְחֵיב מִן הַתּוֹכָה כִּשְׁגָבִיל, מִכָּל מְקוֹם גַּם הֵם מוֹדוּ דְּעַל־יְדֵי שְׁנֵי דְמַעַט־מַעַט שְׁבִי דְקִמְחָ קִלְי⁸², וְדַע, דְּלִהֲלִישׁ אֲוִקְרִים הַמוֹרָא לְקַמֵּן בְּסִיעִף טו, גַּם בַּעֲנֵין זֶה אֲסוּר לְגַבֵּל אִפְלוּ מַעַט־מַעַט, אֲלֹא־אִם־בֶּן נֶתִן עַל הַקִּמְחָ מִים מִבְּעוֹד יוֹם: **(נג) קִמְחָ שְׁאֵינוּ קִלְי.** כִּזּוּא אִפְלוּ מַעַט־מַעַט אֲסוּר (מ"א): **(נד) מַעַט מַעַט⁸³.** וְלֹא הַרְבֵּה,

היה ב' דאפלו יש לו אריגה על כל הקדו וארג' ב' חוטי' חבי' ולא מתחשבים שני
 ס' אסור תורה בזה, וכי משהו דלש עוד פחות מלשעור הקבטל חסאסו מן חלישה
 מעט, דאי' לאו הכי מצטרפי' להדדי' ויש בהם חייב חסאה, עין שבת דף פ' עמוד
 דסבירא להו דהמתחיל בר גבול הוא, מפרש מה שאמר הגמרא 'עליד' עליד'

שער הציון

(כב) מַגְדָּאֲבָרְהֶם: (גכ) מַגְדָּאֲבָרְהֶם וּפְרִיזָנִידִים וּשְׂאִי, דְּלֹא קְאָלִיָּהּ רַבָּה: (כד) שְׁשֻׁט בְּפוֹקִים: (כה) מַגְן אֲבָרְהֶם וְתוֹסֶפֶת־שִׁבְתָּ: (כו) שִׁבְתָּ יִי: (כז) הַרְיָף וְהַרְבֵּםִים וְהַרָּאִשׁ וְהַרְיָן וְהַרְמָן וְהַרְמָן מִן שְׁהַחֲשִׁיד וְהַאֲדוּר וְרַעֲי וְהַרְוֹתָ: (כח) כְּבִי אֲלִיעֶזֶר מִמִּין וּסְמִיג וּסְמִיג וְהַגְהוֹת מִמִּמּוֹנִי: (כט) הַרְיָף וְנִשְׁרִי בְּקֶדֶר דִּיכִיעָה לִיב בְּמִקְנָא קֶשְׁטָא שְׂרִי, עֵין שֵׁם: (צ) תוֹסֶפֶת שִׁבְתָּ יִי וְהַרָּאִשׁ בְּקֶדֶר דִּיכִיעָה טַ"ל וְהַרָּאִשׁ בְּקֶדֶר ח מַהֲלֻכּוֹת שִׁבְתָּ וְהַשִּׁשָּׁא וְהַרְיָן: (סא) כֵּן מַנְחָה בְּמִקְנָא קִנְיִי, אֲמַר רַב חֲזָדָא כְּפִי יוֹסִי בִּיד דְּהוּדָה הֵיא וּבְרַשׁ־שֵׁם, וְכֵן מוֹכֵחַ בְּרַמְבֵּם, עֵין שֵׁם. וּבְהַחֲמִינָה מִים לְבַד נִרְאָה דְּמַתֵּר לְהַרְבֵּםִים קַמְחָאֲחִלִי. וְכִמְה בְּמַרְסֵן דְּמַתֵּר הַרְבֵּםִים וְנִהוּבֹא לְקַחֵן בְּסִימָן שְׂכַד סְעִיף ג] בְּחִינַת מִים מִשּׁוּם דְּפָרְסֵן לֹאֻ בַר גְּבוּל הָאָר, וְצִף לִשְׁאֵרִי פּוֹקִים דְּבִקִּינָא לְהוּ דְּקַמְחָאֲחִלִי בַר גְּבוּל הָאָר וְנִשְׁל עַל גְּבוּל אֲסוּר תוֹרָה, נִרְאָה גַם־כֵּן דְּלֹא קָדְרַי עַל חִינַת מִים לְבַד אֲשֵׁר גְּבוּל, דְּלֹא נִצֵּץ קַמְחָאֲחִלִי שְׂהָא לְהַאֲחִיל לְאֲדָם מִמֶּרְסֵן שְׂהָא לְהַאֲחִיל לְשׁוּרִים, לְבַד לִישְׁמַה שְׁלִישִׁי וְהוּא הַנִּשְׁאֲוֹמֵרִים הַמְּבֹאֵל לְקַחֵן בְּסִימָן, וְעַן, לִידְהוּהָ יֵשׁ לְהַחֲמִיד בְּחִינַת מִים לְכַר. אֲחִירָא־מִמּוֹצֵי שֵׁשֶׁן כְּתִב בְּנִשְׁמַתָּאֲדָם, שְׂאֲחָא תַלְמִיד טוֹעָה הֵגִיד כֵּן בְּשִׁלְחוֹן־עֲרוּן: (סב) כֵּן כְּתִב הַפְּרִיזָנִידִים. וְעַן, בְּכַאֲרִי הַלְכָה:

בְּאוֹר הַלֵּכָה

אָכַל אִם יִתְלַשׁוּ מִבְּעוֹד יוֹם. עַיִן מִשְׁנֵה בְּרוּרָה הִשְׁתַּעֲפִיז דְּבַר מִגְדֹּלֶרְסֶה שֶׁהִסְבִּימוּ עָלָיו הַתְּחִירֹתִים, אֶךְ שֶׁהִשְׁמַטְהִי מִשְׁנֵה מִה שֶׁשָּׂבַח 'אוֹ לִחְסֹט לַחֹךְ הַאֲבִל', דְּלִפִּי מַה שֶּׁנִּבֵּחַ אַחֲרֵיכֶּן דְּתוֹר בְּבוֹדֵר אָכַל מִן הַפִּסְלֹת. תּוֹ אֵין לִחְלֹק בִּזְה לִשְׁטֵט רִבְנֵי סָם הַאֲסֹר בִּכְסֵּר לְעִיל בְּסִימֹן שֶׁכִּי סִיפִין הֵ, עַיִן שָׁם, וְכֵן מִשְׁמַע בְּשִׁלְתוֹ הִיִּרְדֵּךְ הַיָּרִי: * שְׁנֵתִסְקוּ מִבְּעוֹד יוֹם. תִּינוּ דְּכִינוּ שֶׁכְּבֵר גִּתְסִקוּ, תּוֹ לִיפֹא לִלְגוֹד עַל מִשְׁקִין הִיִּצְאִין מִשׁוֹם שְׁמֹא דִקְסָק, וְלֹא גִוְרוּ עַל מִשְׁקָא אֲשׁוּ אֲשִׁינוּ מִרְקָק נִרְשִׁי כִּבְשִׁנְהוּ. וְעַן לְעִיל בְּסִימֹן שֶׁכִּי סִיפִין בִּבְבֹּדֵר הִלְכָה לְעִינֵן יִחִים וְנִבְנִים שֶׁהִסְרִקוּ, הִלְדֵּת חֲשׁוֹר וְסִיעִתֵּן עֵינֵין וְקָא שִׁינְהֵי מִרְקָק יִפֹּא שְׁלֵא יִהְיֶה מִסְרֵר דִּיכָּה, וְאִז מִסֵּר מִשְׁקִין הִיִּצְאִין שֶׁשָּׂבַח, וְהִסְתַּבְּרָא דְּהִיאֵין הָרִין כָּאן, אֶךְ עֵלִיבֵּד דְּאֲפִסֵּר לַחֲלֹק קֶצֶת מִשׁוֹם דְּמַעֲבָרָא אֲכִילָא וְהִסְתַּבְּרָא אֲכִילָא, שִׁין שִׁבֵּת יִיט עֲמִיד ב. וְדַע, דָּאִם יִדְעֵי שֶׁהִדְבֵּשׁ הַזֶּה צִף מִבְּעוֹד יוֹם, אֲפִלוּ לֹא רִשְׁקִין לְהַסְלֹת כָּלֵל מִסֵּר לִקַּח אוֹתוֹ הִדְבֵּשׁ, מִן מִשְׁמַע בְּבִית־יוֹסֵף: * אֵין מִגְדֹּלֶרְסֶה וְכו'. עַיִן מַה שֶּׁנִּבְחִי מִשְׁנֵה בְּרוּרָה, דְּרִיעַת עֵצֵל הַתּוֹרִמוֹת לִסְסֵק כְּרִבִּי דְּתִכָּךְ מִשְׁפֵּטֵן בּוֹ מִיִּם חִיב, וְזֶה הִיא דִּיעַת הַשֵּׁל־אוֹקְרִים הַזֶּקֶר פֹּה בְּסִיפִין טוֹ וְהִסְבִּינֵן שֶׁכִּי סִיפִין ג. וְדַע, דְּהִנָּה לִי בְּרוּר, דְּאֲפִסֵּר לְדַעַת עֵצֵל הַתּוֹרִמוֹת הַזֶּה הַחִיבִת מִיִּם וְקָרָא גְבוּל, וְהֵן בּוֹ מִיִּם מִעֲרִב־שִׁבֵּת, מִכֵּל מִקּוֹם אִם גְּבוּל אַחֲרֵיכֶּן בִּשְׁבֵּת חִיב, וְלֹא אֲמִרְנָן דְּזֶה מִקְרִי לִישָׁה אֲחֵר לִישָׁה⁸⁴, וְהִיאֵה מִקְדָּאִיתָא בִּירוּשָׁלַיִם רִשָּׁק כָּלֵל גְּדוֹל (וְהוּבֵא בְּרוּקָה וְאוֹר:*) הִלֵּךְ וְהַעֲדִיר וְהִתְקַשְׁף חִיב מִשְׁלֹש לֵשׁ, וְהִנֵּה מִלְּמַת הַעֲרִיבָה הִיא אֲחֵר לִישָׁה, אֲלֵמָא דְּאֶךְ שֶׁכְּבֵר נִלְיָשׁ הַעֲשֵׂה מִכּוֹל כּוּסֵם לֵב כָּזֶה עוֹד מִשׁוֹם לִישָׁה, וְהֵנָּה מִשְׁנֵה דְּעִלְיָדִי הַעֲרִיבָה מִתְּחִלָּה הִלְיָשִׁי וְיִחְרִס⁸⁵, וְכֵל־שָׁמֶן כָּזֶה, דְּמַעֲבָרָא כּוּלֵּל לֹא הִיא אֲלֵמָא נִתְּנֵת מִיִּם לֵב, אֶךְ דְּסִבְרָא לֶה דְּעוֹה גְבוּלוּ, מִכֵּל מִקּוֹם אִם גְּבוּל אַחֲרֵיכֶּךְ עוֹשֵׂה לִישָׁה גְּבוּלָה בִּשְׁבֵּת חִיב. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת עַל זֶה מִהָא דְּכִתְבֵּה הַרָא"שׁ בְּפֶרֶךְ דְּדִבְרֵיהֶּ סִימֹן ט עַל כֹּה שְׂאֲמֵר שֶׁם וְאֲסָמָא שְׂרִי, דְּמִקְרִי שָׁמֶן בּוֹ מִיִּם מִעֲרִב־יוֹסֵף טוֹב וְהִתְרִיף זָהוּ גְבוּלוּ וְכִכֵּר הַגְּבוּל מִעֲרִב־יוֹסֵף טוֹב, וְזֶה לִמֵּד דְּלֵכֵן מִסֵּר לְלוֹשׁ אַחֲרֵיכֶּךְ הַקְּסָמָא וְלִסְתִּי עַל הַתּוֹר, אֲלֵמָא דְּלִרְבִּי מִשְׁתֵּן מִיִּם תּוֹ אֵין חִיב מִשׁוֹם לִישָׁה אֲפִלוּ לֹשׁ אַחֲרֵיכֶּךְ; וְזֶה אֵינוֹ, דְּשָׁם דְּאֲנִיר בִּאֲפֹר שְׁהוּא דְּבִי שְׂאִינֵי בִּר גְּבוּל בְּצֻצֵם, אֲלֵא דְּחִשְׁבִּינֵן לְרִבִּי נִתְּנֵת מִיִּם כְּמוֹ לִישָׁה, עַל־כֵּן לִיבֵא לְמַחֲבֵרָה תּוֹ עוֹד מִשׁוֹם לֹשׁ קִשְׁמִעֵרֵב הַאֲפֹר בְּחִמְרִים, אֲדִיר דְּעֵצֵל לִישָׁה ט עֵתָּה אֵין כָּאן, וְהִירִיבֵּשׁ מִעֲרִבֵּר עֵתָּה הַאֲפֹר בְּחִמְרִים אֵלֵּי לְרִבִּי נִתְּנֵת עֲרִיב מִזֶּה תִּתְּלֵת נִתְּנֵת תְּהִיִּם, מַה שְּׁאֵין כּוֹן בְּעֵינֵינוּ דְּעוֹשֵׂה אַחֲרֵיכֶּךְ לִישָׁה גְּבוּלוּ, כִּיִּזֵּה חִיב אַחֲרֵיכֶּךְ מִשׁוֹם לֹשׁ אֶךְ לְרִבִּי, וְכֵל־פֶּרֶךְ צִרְרֵי לְחַלֵּק כּוֹ, וְלֹא תִקְשֶׁה עַל הַרָא"שׁ מִירוּשָׁלַיִם דְּעוֹדֵךְ וְהִקְשָׁף הַיָּל: * שְׁמָא יָבֹא. הִנֵּה בְּמִקְנָא אִיתָא, דְּבִרְחִיתָא דְּמִתִּיר גְּבוּל עִלְיָדִי שְׁמִי עִלְפֶּרְתִּיךְ רִבִּי יוֹסֵי בִּיר הִיְחֵדֵה הִיא דְּאֵינוֹ כּוֹחִיב בְּחִינַת מִיִּם וְדָאִי לֹאֹ חִיב מִנִּתְּנֵת מִיִּם לְחִיב, דְּבִתְנִית מִיִּם לֹא שְׁפֵר שְׁמִי. וְכִכֵּר בְּפֶרֶךְ קִמְדִּים, הִלְדֵּת הַתּוֹקְסוֹת בִּשְׁבֵּת יִיח דְּסִבְרָא לְהוֹ וְכִרְבֵּר דְּלֹא בִר גְּבוּל לְכֵלִי עֲלֵמָא חִיב בְּחִינַת מִיִּם, עִלְפֶּרְתִּיךְ דְּמַחֲמָלִי בִּר גְּבוּל הוּא וְהִ

עשה גדולה לילד ועושהו במעט מעט חשיב שווי, דתא קימא לו בשבת קיג ע
 בזה, ואם יבן הוא סדך באורג חוט אדס או בלישה פרות מזונות יש על-ל-ב-
 הראשונה, ויתנו אפלו אם התרגולים אכלו המעט הראשון שפבל קרם שפבל עוד
 א, ולא התר זה כי אם בקמח-חלי דלאו בר בביל הוא, ולדעת התוספות וסיעתם

הלכות שבת סימן שבע

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק מז]

והשבוהו חקמים כמחבריהם.

(70) ואף על פי שאין הדבש נדל מן הכוורת, ביאר הגר"ח שיינברג (חידושי בתרא) שגור איסור תולש אינו דוקא בניתוק דבר ממקום גידולו וחיותו, אלא אף בניתוק דבר ממקום שבו נצר ואליו הוא מחובר.

[משנ"ב ס"ק מח]

דנהו בקלל קפיקי⁽⁷¹⁾.

(71) חייק מדבריו הגר"ח שיינברג (חידושי בתרא), שאיסור מפרק נהג מן התורה גם בדבר שאינו גידול קרקע, וכן דייק מלשון הכף החיים (ס"ק פח).

[משנ"ב ס"ק נ]

מ"ט אבות קלאכות⁽⁷²⁾ וכו', דהוא הדין בקבש⁽⁷³⁾ וכו', וכל מיני משקה⁽⁷⁴⁾ שנלוש ונדבק עליהם⁽⁷⁵⁾ וכו', עד שיגבול⁽⁷⁶⁾ וכו', נקרא גבול⁽⁷⁷⁾ וכו', דהוא פיר גבול⁽⁷⁸⁾ וכו', וכן אסורא איקרא⁽⁷⁹⁾ וכו', דנהו גבול⁽⁸⁰⁾.

(72) ומלאכה זו, כתב בשו"ת אנרות משה (ארי"ה ח"ד סי' עד לש אות יג) שנוהגת גם בדברים שאינם גידולי קרקע, מפני שאינה ממלאכות הקרקע, והוסיף, שמשום כך אסור ליתן שמן בבצים או בדגים מרוסקים. וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' לב).

(73) והגבול חתיכות של פירות וכדו' בדבש קרש שאין בו לחות, אלא רק מדביק את החתיכות לדבש, כתב בשו"ת אנרות משה (שם ס"ק ב) שאין בכך משום לש [אמנם כתב שם, שכמעט אין בנמצא דבש כזה]. וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק ב עמ' קי) שהמדביק חתיכות מפורות לדבש אינו עובר על איסור לש, אלא אם כן נדבקות הן זו לזו על ידי הדבש.

(74) וכן רוק הפה. כתב להלן (ס"ק נז) שנחשב משקה. והוסיף, שמשום כך אסור לירוק על חול דק על כל פנים כשנחל לו בגיבולו. ומטעם זה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' לב), שלכאורה היה מקום לאסור להשתמש באבקה שנוהגת ליתן על שיניים תוחבות כדי לחזקן, שבוין שהאבקה נמסה בפה על ידי הרוק ונעשית כעין בלילה רכה, הרי זה בכלל לישא, אלא שכיון שאין דרך לישא כפה, ועוד, שאין זה נחשב כמעשה בידים, אין למחות ביד העושה כן בשבת, ובלבד שיעשו בדרך שינוי קל מימות החול, ובפרט כשיש בכך צער הנזק וביטול עונג שבת.

ואבקה שעל ידי לעיסתה נצר גומי לעיסה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' עב) שאין למחות ביד המשתמשים בה, כיון שאין דרך לישא בפה, ואין זה נחשב כמעשה בידים.

והנותן דברי מאכל ומשקין לתוך פיו ומגבלם יחד, דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק א) שאין בזה משום איסור לישא, כיון שכך היא דרך האכילה.

(75) והמרסק פרי ועושה ממנו כעין עיסה על ידי מימיו, כתב החזו"א (ארי"ה סי' נח ס"ק ה-ט) שאין בזה משום לישא, כיון שאין המשקה של הפרי עצמו נחשב כמשקה. וביאר דבריו הגר"י קרליץ (שם ס"ק ב), שרק עירוב משקה עם אוכל והפיכתם לעיסה הוא שנחשב לישא, מה שאין כן ריסוק פרי, שאינו נחשב אלא כשינוי צורת הפרי. והוסיף, שמשום זה מותר לרסק אף כמה פירות מאותו המין יחד. אמנם, לרסק כמה פירות ממינים שונים יחד, דעתו (שם) שאסור, כיון שהלחות של המין האחד נחשבת כמשקה לגבי המין השני.

מאידך, דעת הגר"י אריעברך (ששי"ב ח"ג פ"ח הע' יב) שלא התיר החזו"א אלא לרסק פרי אחד שלם, אבל לרסק שני פירות מאותו המין, ואפילו שני חלקי אותו פרי, אסור.

(76) אבל מדרבנן, כתב בבית הלל לקמן (סי' שכד ס"ג ד"ה אין) שאפילו לדעת רבי יוסי ב"ר יהודה אסור לתת מים בדבר שהוא בר גיבול, שמה יבוא לגבולו [ורמז לזה להלן (בס"ק נז)].

ולדעה זו, צידד האגלי טל (לש ס"ק ב) שכיון שמלאכת לישא מורכבת משני שלבים, היינו מהרכבת המשקה עם האוכל הנעשית על ידי נתינת המשקה לאוכל, ומעשייתם לגוש אחד על ידי גיבול האוכל עם

המשקה [כפי שביאר שם ס"ק ט אות יב], אין חיוב אלא כשנעשו שתי הפעולות בשבת, דהיינו הן נתינת המים לקמח, והן גיבול הקמח עם המים, וכמו שבמלאכת הדצאה המורכבת מעקירה והנחה, אינו חיוב אלא כשנעשו שתי הפעולות בשבת, כך במלאכת לישא אינו חיוב עד שיעשה את שתי הפעולות בשבת. מאידך, בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' נ ס"ק ה) פקפק על כך, וכתב שמדברי המאירי משמע שלדעת רבי יוסי ב"ר יהודה חייב אפילו בגיבול בלבד.

והנותן זרע פשתן או שומשומין במים, שכתב השו"ע לקמן (סי' שמ ס"ב) שחייב משום לש מפני שמתערבים ונתלים זה בזה ונעשים כעין עיסה, ביאר החזו"א (ארי"ה סי' נח ס"ק ט ד"ה זכחים ד"ה ואע"ג) שאפילו לרבי יוסי ב"ר יהודה חייב בנתינתם למים, משום שאף ללא גיבולם נעשים הם עיסה, ועוד שאין דרכם בגיבול. והוסיף שם, שאף על גב שבלילה רכה אינה נחשבת לישא, ותוותר לעשותה בשינוי מועט, מ"מ בענינו חייב אפילו כשנותנים במים מרובים, כיון שנדבקים הם זה בזה מאד.

וכן לענין אבקת תפוחי אדמה וכדו', ששמים את האבקה במים ועל ידי כך נעשית עיסה עבה, כתב בשו"ת אנרות משה (ארי"ה ח"ד סי' עד לש אות יב) שאין לעשותה בשבת בשום אופן, וכן דעת הגר"י קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק ז), והוא הדין לענין הכנת 'צ'ילי בוק' דעתו שם לאסור, וכן צידד בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' מא).

(77) ולקמן (סי' שכד ס"ק יא) כתב, שהמנהג להחמיר כרעת בעל התרומה.

ודוקא כשנותן בקמח וכדו' דבר טוה, שמתערב בקמח מיד בנתינתו, אבל לתת בקמח דבר עב כגון דבש קרוש וכדו', דעת הגר"י אריעברך (ארחות שבת ח"א פ"ו הע' מו) שלכל הדעות אין בזה משום לש, ומה שכתב בבית הלל לעיל (סי' שט ס"ז ד"ה שנותנים) שאסור לתת שומשומין לתוך רבש [לאסורים נתינת מים משום לש], אין זה אלא בדבש נחלי (ארחות שבת שם).

(78) ובגדר 'בר גיבול', כתב החוט"י ר"ד (שבת קנה, ב) שהוא דבר שהדרך להשתמש בו היא על ידי גיבולו. והרמב"ם בפיהמ"ש (אהלות פ"ב מ"ב) כתב, ש'בר גיבול' הוא דבר המתערב דעטב ונעשה לגוש אחד [וראה לקמן (סי' תקו ס"ק מג)].

(79) דיינו מדרבנן, גזירה שמה יגבל קמח שאינו קלי, שהוא 'בר גיבול' ואיסור מהתורה, וכפי שביאר להלן (ס"ק נב). דוקא הגיבול אסור מדרבנן, אבל נתינת המים, כתב בבית הלל לקמן (סי' שכד ס"ג ד"ה אין) לפירוש הראשון, שאינה אסורה אפילו מדרבנן, כיון שאפילו גיבולו אינו אסור אלא מדרבנן.

(80) וכן לענין הכנת מאכל בהמה על ידי עירוב מים במוץ, כתב בבית הלל לקמן (שם) שכיון שהמוץ אינו בר גיבול, נתינת המים לתוכו אסורה מהתורה לדעת הרבה ראשונים. והחזו"א כתב (ארי"ה סי' נו ס"ק ג, וסי' נח ס"ק ו) שנתנית מים לדבר שאינו בר גיבול אינה אסורה לכל הדעות אלא מדרבנן, ולא נחלקו אלא בגיבולו, שלדעת הרמב"ם פטור, ואילו לדעת שאר הראשונים חייב חסאת, וסיים שכוין שדעת הרמב"ם היא דעת יחיד, יש להחמיר בדבר. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק ק).

[משנ"ב ס"ק נב]

דקמח-קלי פיר גבול הוא⁽⁸¹⁾ וכו', שרי קמח-קלי⁽⁸²⁾.

(81) כונתו לדעת הפוסקים הסוברים שנתנית מים בדבר שאינו בר גיבול אסורה מהתורה אפילו לרבי יוסי ב"ר יהודה, ואם כן בהכרח שלא התירו ליתן מים בקמח קלי בלא שינוי אלא משום שבר גיבול הוא, האיסור לתת בו מים אינו אלא מדרבנן, ומה שהתירו בענינו איסור דרבנן זה, ביאר בבית הלל לקמן (סי' שכד ס"ג ד"ה אין), שכיון שלישא זו נעשית לצורך אכילת אדם, הקילו בדבר, שהרי אפילו לצורך אכילת בהמה מבואר בשו"ע שם שהתירו ליתן מים, ובלבד שדנה בגיבול [וראה שעה"צ (ס"ק סא)].

המשך במילואים עמוד 55

הלכות שבת סימן שכא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

בין אם עושה בלילה רבה או קשה⁸⁶.

86) ובגדר בלילה עבה ורכה, כתב החזו"א (א"ח סי' נח ס"ק ט) שבלילה עבה היא עיסה שאי אפשר לערותה מכלי לכלי, ובלילה רכה היא עיסה שדלילה דיה באופן שאפשר לערותה מכלי לכלי ואף על פי שאינה נחלית. ואף על פי שבתחילת שפיכת המים לבלילה הרכה עדיין בלילה עבה היא, שאסורה מהתורה לדעת רבי, כתב החזו"א (שם ס"ק ח) שכל זמן שלא פסק קילוח המים אין זה נחשב כמלאכה, ומשום כך, צריך לתת הרכה מים בבת אחת, וביאר דבריו הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק ב ע"מ ק), ששפיכת המים נחשבת מתחילתה ועד סופה כמעשה אחד של תיקון המאכל, ואין מחלקים מעשה זה באמצעו.

והנזון זרע פשתן או שומשומין במים, שכתב השו"ע לקמן (סי' שמ ס"ב) שחייב משום לש מפני שמתערבים הם ונתלים זה בזה ועשים כעין עיסה, כתב החזו"א (שם ס"ק ט ד"ה ובהם ודיה ואף על גב) שאף על גב שבלילה רכה אינה בכלל מלאכת לישא מהתורה, ומותר לעשותה כשיני מועט, מ"מ בענינו חייב אפילו כשנותנים במים מרובים, כיון שנדבקים הם מאד זה בזה.

וליתן דבר הנמס במים, כתב החזו"א (שם ס"ק ט) שאין בזה לישא אפילו מדרבנן. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ב פ"ג תשובה ח) שמותר להכין מאכל מאבקת חלב, כגון מטרנה וכדו', שבוין שהאבקה נמסה במים אין זה נחשב לישא, אלא שמ"מ טוב לשפוך מיד מים בכמות מרובה מהכמות של האבקה, שאף אם נאמר שיש באבקה משום לש, מ"מ באופן שכל העיסה נעשית דלילה אין בכך כלל משום לש. ולנקות כלים באבקת חול [אבקת רס], דעת הגר"ש אלישיב (שלמי יחודה פ"ט הע' יא) שמותר, כיון שהכל נהפך למים אין בזה איסור לישא, ומה שהתיר החזו"א (שם ס"ק נו ס"ק ו) לסחוט לימון לותר סוכר [וכן כתב המשנ"ב לעיל (סי' שכ ס"ק כב)], דעת הגר"צ קרליץ (שם ע"מ קו) שלא התיר לעשות כן אלא לצורך חינוך [שלצורך גדול כזה יש לסמוך על דעת הראשונים שאין איסור בנתינת מים, וכן משמע בחזו"א שם ס"ק ח ד"ה כשכותשין], שהרי כדי שבסחיטת הלימון לא יהיה משום איסור דש, צריך שיהיה הסוכר אוכל ולא משקה, ובהכרח שמדובר בכמות של סוכר שאינה נמסה ממיץ הלימון, ואם כן יש בנתינת מיץ הלימון בסוכר משום איסור לש.

וכן כשנותנים תמצית תה בסוכר, באופן שנעשית העיסה בלילה רכה קודם ששופכים את שאר המים, דעת הגר"צ קרליץ (שם) שיש בזה משום איסור לש, ויש לשנות את סדר הנתינה.

[בה"ל ד"ה שמא]

ד"ר אכילתו ככך⁸⁷ וכו', שנותנין בתבשיל⁸⁸ ואין זה מלאכה דאורייתא⁸⁹. והקשה החזו"א (א"ח סי' נח ס"ק ו) ממה שכתב להלן (ד"ה ואפילו) שאין לפרור פת ולגבלה, וכן ממה שכתב המשנ"ב (ס"ק נו) בשם ה"טו שאסור ללש קמח עשויים מטחינת מצה, שאף על פי שדברים אלו עומדים לאכילה באופן זה, מ"מ אין אומרים שלישתם נחשבת כתיקון המאכל.

88) משמע מדבריו שטעם היתר נתינת הרוטב בתבשיל, הוא שכיון שהתבשיל עומד לאכילה, אין נתינת הרוטב נחשבת אלא כתיקון המאכל. והחזו"א כתב (שם), שאין היתר ליתן רוטב בתבשיל אלא משום שכל דבר שנתבשל כל צרכו אין בו משום לש, וכשם שמותר ללש ריפות, כמבואר בשו"ע להלן (ס"ט) כיון שהוא מבושל כל צרכו ונח ללש אותו. [אמנם דעת המשנ"ב שם (ס"ק עו) שיש בלישת הריפות משום איסור לישא, ואסור למעכו בשבת אלא בנחת]. ולפי זה, תבשיל עב שפיררוהו והוא יבש, כתב שם שאפשר שאין היתר ליתן בו רוטב, אף על פי שדרך אכילתו בכך.

89) מבואר בדבריו, שההיתר של מעט מעט אינו מועיל אלא בדבר שאיסור לישתו הוא מדרבנן, וכן כתב במשנ"ב לעיל (ס"ק ג) לענין קמח שאינו קלי, שאיסור לישתו מהתורה, שאין מועיל בו שינוי זה. והחזו"א

(א"ח סי' נח ס"ק ו ד"ה בבה"ל) כתב שאי אפשר לומר כן, שהרי הרמב"ן דן שיתעיל שינוי של מעט מעט בהכנת מורסן לבהמה [הובאו דבריו לקמן (סי' שכ ס"ג ד"ה מורסן)], אף על פי שגיבול מורסן אסור מהתורה, וביאר ששינוי של מעט מעט מותר משום שנחשב כשינוי גמור.

[משנ"ב ס"ק ח]

יעשה שינוי דמכרש בנקרא⁹⁰ וכו', ואתרסק המשקה⁹¹ וכו', רק מנענע הקלי עד שיתקרב⁹² וכו', מתוך אפילו בעצב וקלי שפוי לדעה ז'⁹³.

90) והחזו"א כתב (א"ח סי' נח ס"ק ח), שאם מנהג המקום שלא להקפיד על סדר הנתינה, ופעמים מקדימים את המים ופעמים מקדימים את הקמח, אין תקנה לדבר, וכדעת ה"טו. ומ"מ אם עושה באופן של בלילה רכה, כתב החזו"א (שם ס"ק ו ד"ה ואם עושין רכה) שאפשר להקל על ידי שעשה שינוי באופן הגיבול, דהיינו שלא יבשש את הבלילה כדרכו בחול, אלא יבששנה בשתי תערוב או על ידי ערוי העיסה מכלי אל כלי, שבוין שבלילה רכה אין איסורה אלא מדרבנן, אפשר לסמוך על הפוסקים שפסקו כרי' ביר יחודה שאין איסור מהתורה בנתינת המים לקמח, ודי בשינוי בגיבול. ואפילו באופן שיש צורך עבור בעלי חיים לעשות בלילה עבה, כתב שם (ד"ה נראה) שיש להקל במקום חפסד רצער בעלי חיים, אבל אם אפשר ע"י נכרי או לעשות בלילה רכה יש להחמיר.

91) ושינוי זה, כתב החזו"א (שם ס"ק ב) שאינו מועיל אלא בבליעה רכה, אבל בבליעה עבה אינו מועיל כלל, כיון ששינוי מועט הוא. וכתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' עז לש אות יד) שכן משמע בב"מ (א"א ס"ק כג).

92) היינו שמלבד השינוי בנתינת המשקין, יעשה שינוי גם בגיבול עצמו, וכן כתב להלן (ס"ק סח). אמנם החזו"א (א"ח סי' נח ס"ק ה ד"ה ומשמע) כתב שמשמע בגמ' שבבליעה רכה די בשינוי שנותן הקמח תחילה, ואין צריך שינוי בגיבול, ואף שהתירומת הדשן כתב שצריך שינוי גם בגיבול, כבר חלק עליו הדרישה.

93) והחזו"א כתב (שם ס"ק ח), שדבר שדורך ללש ממנו כמות קטנה אין מועיל לו שינוי של מעט מעט, ומשום כך אין היתר מוכרע ליתן משקה בקמח מצה אפילו אם עושה כן מעט מעט, כיון שכך היא דרך עשיית מאכל זה.

[משנ"ב שם]

והוא הדין בעפר תחוח וכו' וכו', מכל מקום פסיק ג'ישא הוא⁹⁴ וכו', אפילו להשתין על טיט⁹⁵ וכו', דאזו פנדאי לא ניקח לה בלישתה⁹⁶ וכו', ואז לא נפר כלל הלישתה⁹⁷.

94) אמנם לקמן (סי' שלו ס"ג) כתב השו"ע, שמותר להטיל מים בנינות ואין בזה איסור משום משקה, כיון שמים אלו שורפים את הזרעים, ומשמע שאין בזה חשש משום לישא (אחרות שבת ח"א פ"ה הע' צב) [וראה בספר הלכות שבת בשבת ח"א פ"ג הע' 72 בשם האגלי טל לחלק בין קרקע קשה לקרקע רכה].

ולענין ריבוץ הבית, כתב השו"ע לקמן (סי' שלו ס"א) שמותר להוות מים על קרקע הבית כדי שלא יעלה אבק [ראה משנ"ב שם (ס"ק ד)], ומבואר שלא חששו בזה משום לישא. וביאר הגר"ש אויערבך (ששיכ פכ"ג הע' כ), שביון שבריבוץ הבית אין מתוים אלא מעט מים, אין לישא כזו מתקיימת בשבת, ולכן מותר לעשותה.

ומי שיש לו טיט יבש על רגלו, כתב בבה"ל לעיל (סי' שכ ס"ו ד"ה או) שמותר לו לרחוץ את רגלו במים, ואין לחוש בזה משום לישא, כיון שגיבול כלאחר יד הוא, ובמקום צער לא מזהר.

95) וכיוצא שמונה בו מעט עפר, דעת הגר"צ קרליץ (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק ב) שאין איסור לשפוך בו מים, כיון שיתכן שהעפר שבו כבר דבוק, ואף אם אינו דבוק, אין זה דואי שעל ידי שפיכת המים הוא יהיה נילוש [ואף אין דיבוק זה נוח לו כלל], ודוקא הטלת מי רגלים בעפר המשך במילואים עמוד 56

הלכות שבת סימן שכא

באר הגולה קנ

ר שם ק"מ כקמח
דמא

שליש, שקלו אותה ואחר-כך טחנו אותה (נה) טחינה גסה, *שחרי היא כחול והיא הנקראת שתימא, מטר למבל ממנה בחמץ וכיוצא בו הרבה בבת-אחת, והוא שיהיה בה, אכל (נו) קשה אסור מפני שנוצרה (יח) כלש. (נו) *ואפלו בנך) צריך לשנות; כיצור, נותן את השתימא ואחר-כך נותן את החמץ: טו יחדל שלשו מערב-שבת, למחר (נח) *כול לערבו, הן ביד הן בכלי, ונותן לתוכו

באר היטב

מצ"ד, שזה אסור לצלותו בשבת אפלו ברכה, דלפי הפאה דין קמח זה קמח הנזכר כאן טחינה גסה וכו', וכאן דמטר ברכה הוא ע"י שני, שכלל דרך לפת החמץ תחלה ויבשבת נותן הקמח תחלה, נמצא ששפשוני הוא גלוי

באר הלכה

דהניו עלי-יד שני דכלאחר יד, ונפסיע בזה מדברי רש"י, אכל באמת חלילה לנשות בזה מדברי תראשונים, הניו חריץ כתב בהדיא ופרשו מעט-מעט, וכן קפריש בפניו הנבאל, וכן קטב שעריו ערך יד, וכן משמע מהרמב"ם, וכן פוקמא עבודת-הללים י"ט "ולכך על יד יתבה", דהתם מוכח שפורשו מעט-מעט, וכן רש"י מפא בביצה י"ב מפרש 'עלי-יד' מעט-מעט, וגם בקאן מה שקטב מעצא דהאי גובלין הוא פלאחר יד, גסרין הפנה דלפי שהוא עלי-יד שני דמעט-מעט כדמפרש רב חסדא לכה קראו כלאחר יד, אף לפי זה תורה קשיתו על מקומה, דהא קמא לן חצי שיעור אסור מן התורה [ולאחר רציתי לטען, דבגמרא איתא האי מימא זו דעלי-יד' בשם רב חסדא, וגובל לומר דהוא אולי לשיטתו בדרך עד דסבינא לה שם דמסר לברך פחות מפשעו ונאכל ומשום דדרך אכילה הוא בכה, וכמו שכתבו התוספות שם, והוא הדין בלישת קמח-קלי: אכל באמת זה אינו, דאסרין לפי מאי דפסיק הנפרא שם לאסור לא היה להו להפוסקים הרי"ף והרמב"ם לטעמיה דבר זה לדינא. ונראה לי דבאמת הדין עם הנפסידא, דקמח בעלמא יש אסור מן התורה אף בחצי שיעור, ולא הפסידא קמח-קלי משום זה, וגם דאסרין היה לו לרב חסדא לומר 'פחות מפשעו' כמו דאמר לעיל בדה עד, ולמה נקט לישא דעלי-יד על יד, אלא נראה דאף אם היה פרוקת גסרין מפר בקמח-קלי, דהרבה הוא גסרין מעט, ושום פוסק לא דמיא שזכיר דוקא פחות מפשעו, וכן משמע בספר נתיב-הים דאפילו בפשעו גסרין גסרין מפר. וטעם הנזכר נראה לי לדעת התוספות, משום דעלי-יד מה שכתבין הנזכרות בתורה ועושו אותן שיהיו ראויין לאכילה הוא חשיב כמו דבר שצאקת ונתבשל, ולכן אף דעלי-יד נתינת מים שנתבשל בחולו אחר-כך הוא מתבשל, אין זה חשיב כמו מלאכת לישא אלא כמו חקון אכל בעלמא דדרך אכילתו בכה⁸⁷, והוא חשיב כמו רטב שנתינת בחבשיל⁸⁸ ואין זה קלאקת דאורוקמא⁸⁹, ולכן הפסידא מעט-מעט דחשיב קצת שני, אי נפלי דבנת הגמרא שטעמיה הוא גסרין דוקא קצת האכילה, ומשום דדרך אכילה בכה, דהקניא דמיא דסבר רב חסדא לליל בנה עד דתפרא דפחות מפשעו משום דדרך אכילה בכה, וכפי נטי בזה: ואף דהקמא לא סבינא לה למקנתו שם, סברתו חבא בזה בקלי שאני, וכמו שכתבנו דתוי כמו רטב בחוף החבשיל וזמא שאמר שם בגמרא 'לא מני, ופי יוסי ב"ר יהודה', משום דלפניו של בזה על-פל פנים אסור משום נתינת מים, ובגמרא דפריש הכי לפרוש דהקמא דסבינא לה דקמח-קלי לאו בר גבול הוא, אכל בסתם קמח אין טעם להחרי לישא לתרגולים אפלו פחות מפשעו, כשום דקמא לן חצי שיעור אסור מן התורה בכל מלאכות, וכמו שכתבנו בסיון שם בבאר הלכה, עין שם, ולא התר בלישה לתרגולים כי אם באפן המבאר בפרקן בסיון שבר סיון ג, עין שם.

ודע, דבפרוש רבנו הנזכר הנדפס מחדש על שבת ראיתי דבר חדש, שכתב דהא דמחירין בשתימא ובקלי, דוקא עלי-יד נעור שתי וערב בלכר ולא גבול ממש, אכל מכל הפוסקים לא משמע בן: * שחרי היא כחול. משמע מזה דכחול אין שחרי לישא, ורמב"ם לשיטתו אולי שכתב סוף פרק ח: אין גבול באפר ולא כחול הפס וכו', והרמב"ם חולק וכתב: ואינו כן, שלא אמרו אפר אינו בר גבול, אלא שאינו מפר גבול ובחינת מים לכד חב, וכן דעת האחרונים [מ"א בשם המ"ע]: * ואפלו בנך וכו', עין במשנה ברורה שכתבנו בשם הש"י לאסור טחינה מזה אפיה לתן לחוף חמץ או מידבש, והאלה רבה חולק עליה, והנה בתוספתא איתא: מפרשין גליסקין לפני החולה והלכר שלא גבול, האלה רבה ופליגי ביה: * יכול לערבו. עין במשנה ברורה שכתב אפלו אם לא נהערבו וכו', בן חבוב האלה רבה ופריימג'ם לדעה זו וכן הוא פשוט בפרוש השלם-דרורה, דאם נהערב מעט מזה הניו היש-אומרים שפסיעו טו, ועין בבירד יוסף באר דמכח כן בפשיטות, ומשמע דאפלו לעשות בשבת בלישה עבה התירי גסרין באפן זה שאין טורף בכה, ובאמת צריך עיון גדול בזה, האין התירי חז"ל עצם הגבול והוא אסור דאורוקמא עלי-יד השני המצטט הזה דהניו שאני טורף בס¹⁰⁰? וגם מרמב"ם פרק כב משמע דאם יתוף לא הניו כי אם אסור דרבה, שחשבו שם בההיא פרקא דמירי מענגי השבוחין [נאילי דהוה פנות השור והמחבר שכתבו, אלא מערב מעט-מעט, והוא פנין מה שהתירו בקמח-קלי עלי-יד על יד, אכל מן הבידיוסוף ויתר הפוסקים לא משמע כן, גם בגמרא לא נזכר דהוה דוקא עלי-יד, ואם נאמר שהוא דבר שאינו בר גבול, יהיה יותר קשה לשיטת

תרגום: 1 קמח-מצה.

שער הצניח

(סג) ט"ז ואלה רבה לשיטת הרמב"ם שהעציקו בשלחן-דרורה, אכל לשארי פוסקים גם בקמח-קלי מטר כשבליתו רבה אפלו הרבה: (סד) אחרונים: (סה) בין אם טחינה גסה או דגה, דלא חסידא מקמח-קלי דמטר אפלו בעבה אם עושה מעט, ודק לדעת היש-אומרים לקמן בסעיף טו גם בקמח-קלי אסור: (סז) עין בפריימג'ים שסמסמק אילי אף בטיט קשה, כי נמות לבסוף: (סח) פריימג'ים: (סח) דהוא פסיק רישא דלא נחא לה באסור דבנן: (סט) עין שבת ק"ג עמוד א בגמרא דמשני לא צריכא דקעביד בארצא דחברה: (ע) ונראה דבזה לא שח פסיק רישא דלא נחא לה, ובאמת נחא לה שפילע הפירינגלים בחוף הקאפר דחול כרי שלא יהיה מוכר⁹⁹: (עא) באפר דכחול הפס הלא הרבה ראשונים סבירא להו דתתב מנתינת מים, ואפלו בחול הדק גסרין דעת הר"א ממין ובעל התרומות ורמ"ב דסמ"ק לחיוב מנתינת מים:

הלכות שפת סימן שבא

המשך מעמוד קודם

ואם אינו חותכו לחתיכות דקות, כתב לעיל (סי' שיד ס"ק מא) שאינו חייב משום טוחן, ואין איסור אלא מדברי סופרים משום יעבודך דחול'. וכתב בשערי צדק (סי' קל"ה), שמטעם זה, מי שאנסהו גויים לחתוך עצים בשבת, מוטב שיבקע אותם לחתיכות גדולות ולא ינסר אותם לחתיכות דקות, שעל הנסירה יתחייב משום טוחן.

ולענין חיתוך דברי מאכל, כתב לקמן (סי' שכב ס"ק יב) שאפילו אם מקפיד לחתכם לפי מידה, אין בזה משום איסור מחתך, ואפילו במאכל בהמה.

[ביה"ל ד"ה לפני]

ולענין דעמי אין דבריו מן החיוב.

(68) ובביאור דברי המג"א, כתב החזו"א (א"ח סי' נז ד"ה אבל יתכן) שכוונתו להתיר לחתוך דק דק, דוקא לפני מי שיכול ללעסו בלא חיתוך, ורק סמוך לסעודה בלבד. ובטעם הדבר כתב החזו"א (שם), שכשחותר סמוך לסעודה מסתבר יותר לסמוך על שיטת הפוסקים שאין באוכלין משום טוחן.

אמנם, במשנ"ב לקמן (סי' שכד ס"ק טו וכו') משמע שאינו סובר בדבריו. וכתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' עד טוחן אות ב), שדעת החזו"א היא דעת יחיד, אלא שמ"מ ראוי לבעל נפש לחוש לדבריו.

[ביה"ל ד"ה לפרו]

קגון לקחש מזה מן מקשש אכזר.

(69) משמע מדבריו שמותר לפורר מצה ואפילו להפכה לקמח, כל עוד לא נעשה הדבר בכלי המיוחד לכך. וכן כתב במשנ"ב לקמן (סי' תמו ס"ק ו) לענין המוצא ביוט של פסח חמץ שלא ביטלהו, שיפורר אותו ויזרחו לרוח, ושלא כדעת המל"מ (פ"א מהל' חמץ ומצה ד"ג) שאפילו לדעת הסוברים שאין טוחן אחר טוחן, מ"מ אסור לפורר את החמץ עד אשר דק.

וכיון שיש חששים את המתכת רק כדי לשפשפה ולצחצחה ולא כדי ליהנות מן הנסורת הירצאת ממנה, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' צב ה"ה) שאינו חייב משום טוחן אלא אם כן מתכוין ליהנות מהנסורת, מה שאין כן מחתך ירק, שאינו צריך לכך במפורש שהותכו כדי ליהנות מן החתיכות. עוד כתב (ח"ט סי' פז), שהשף לשון של מתכת, אם כוונתו להחליקה, חייב משום מכה בפטיש, ואם כוונתו ליהנות מן הנסורת, חייב משום טוחן.

(66) ובגדר חיתוך דק בעצים, כתב הגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' צא ס"ק יג, וש"כ פ"ד הע' ו) שכל שהחתיכות ראויות לענין, אף על פי שמדולות קצת, הרי זה בכלל טוחן, והביא ראיה ממה שכתב הרמב"ן (ביצה יג, ב בדפי הרי"ף) שהחותר עצים בקופץ חייב משום טוחן, למרות שאי אפשר לחתוך באופן זה את העצים לחתיכות דקות מאד. ומה שמותר לחתוך פירות ודקות לחתיכות הראויות לענין (דהיינו שראויות לאכילה), ואין זה נחשב כטוחן, כתב שם שהוא משום שעדיין צריך לטחון את החתיכות בשיניים (ראה לעיל שאין כן דעת הגר"נ קרלין), מה שאין כן בחתיכות עצים, שראויות לענין ללא טחינה נוספת.

והחותר עצים דק דק בעובייהם, בדרך שרגילים לחתוך עצים דקים ולהדביקם זה על גבי זה (דוקטין), דעת הגרש"ז אויערבך (ש"כ שם) שנראה שחייב אף על גב שהחתיכות גדולות וארוכות, וכפי המבואר בגמ' (שבת ע"ד, ב) לענין סורת של קנים, שהחותר את הקנים לאורכם דק דק, חייב משום טוחן אף שהם ארוכים.

(67) ובגדר מלאכת מחתך, כתב לקמן (סי' שכב ס"ק יח) שכל שמחתך ומקפיד על מידתו, בין עץ או מחכת או אפילו נוצות של עוף, כיון שמקפיד על מידת ארכו ורחבו וחותכו בכונה, הרי זה חייב, אבל החותר דרך הפסד או בלא שמחכוין למידתו, אלא כמתעסק או כמשחק, הרי זה פטור.

הלכות שפת סימן שבא

המשך מעמוד 298

הדין אין צריך להוציא את הכף בין גיבול לגיבול, אלא שאם לא יעשה כן, ויגבול על ידי שתי וערב כמה פעמים ברציפות, יש לחוש שמא יבוא לגבול בלא שתי וערב כלל, ולפיכך מי שנהגה וסומך על עצמו שלא יגבול על ידי סיבוב הכף, אינו צריך להוציא את הכף בכל פעם.

[משנ"ב ס"ק נד]

מקט מקט.

(83) ועירוב מעט מעט, כתב החזו"א (א"ח סי' נח ס"ק ה) שמותר בין ביד ובין בכלי.

[ביה"ל ד"ה אין]

לישה אחר לישה (84) וכו', מחיפה תלישה יתר (85).

(84) והלש דבר שכבר נילוש לגמרי, כגון הממוץ פת בידי, דעת הגר"ש אלישיב (הלכות שבת בשבת ח"א פ"ג סל"ח) שאין בזה משום איסור לש, כיון שאין לישה אחר לישה. מאידך, דעת הגרש"ז אויערבך (ש"כ פ"ח הע' יב) שיש להחמיר לכתחילה שלא לעשות זאת, כיון שפירורי הלחם מתחברים מהלחות שבלחם, הוסיף, שמה שהתיר החזו"א לרסק בגנה (וראה מה שכתבנו במשנ"ב לעיל (ס"ק ג) אין זה אלא כשמרסק בגנה שלימה, אך לא כשמחבר חלקים שהתרכסו.

(85) ואף הוספת קמח לעיסה שכבר נילושה, דעת הגר"נ קרלין (חוט שני ח"א פ"ג ס"ק א) שאסורה משום לישה, כיון שמחבר הוא בכך את הקמח עם העיסה, והרי הקמח לא נילוש כלל.

(82) ודוקא לצורך מאכל אדם החירו לישה בשינוי של מעט מעט, אבל לצורך מאכל בהמה, כתב בביה"ל לקמן (שם ד"ה מרסן) שלא החירו ללש אלא בשינוי של שתי וערב, שכיון שיש טורח בעשיית המאכל מעט מעט, אין לטרוח בשביל בהמה, ועוד, שכיון שלכמה די גיבול של שתי וערב, שאינו גיבול כל צרכו, לא רצו חז"ל להתיר שינוי של מעט מעט. ושינוי של שתי וערב, משמע מהביה"ל (שם) שנחשב כשינוי גדול יותר מהשינוי של מעט מעט, ומטעם זה כתב בשו"ת אגרות משה (א"ח ח"ד סי' עד לש אות ט), שבכל מקום שצריך שינוי, מועיל אף השינוי של שתי וערב, משום שגיבול הנעשה באופן זה אינו נעשה כראוי. והחזו"א כתב (א"ח סי' נח ס"ק ב), שיש לזון אם שינוי של שתי וערב מועיל לענין מאכל אדם, משום שאין אנו בקיאים בדברי סופרים ובטעמיהם, ויתכן שאין לנו אלא מה שאמרו חכמים. אמנם, לענין גיבול פירורי פת בפירות מרוסקים, כתב החזו"א שם (ס"ק ח) שמועיל שינוי זה (אחרות שבת ח"א פ"ד הע' מב).

ובאופן השינוי של שתי וערב, כתב בביה"ל לקמן (שם ד"ה ומעביר) שכל עוד אינו מערב ומכלל בסיכוב, מותר לגבול את התערובת עם הכף על ידי שתי וערב אפילו כמה פעמים. והחזו"א כתב (א"ח סי' נח ס"ק ו), שיתכן שצריך להוציא את התורוד בכל פעם בין השתי לערב, משום שאם אינו מוציאו הרי השלים סיבוב ויחשב כערבוב (ומ"מ כתב שאולי יועיל אם בין השתי והערב יתחיל כל פעם מאמצע הקדירה).

ובביאור דברי החזו"א כתב בשו"ת אגרות משה (שם אות י), שמעיקר

